
УДК 821.163.41.09-1 Тадић Н.
81'42:159.922.1-055.2

Јелена С. Младеновић

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет

ПРОБЛЕМ МИЗОГИНОГ ДИСКУРСА У ПОЕЗИЈИ НОВИЦЕ ТАДИЋА¹

Сажетак: У овом раду ће се појмом дискурса означити систем исказа повезаних заједничким значењем и вредностима. Посебан вид употребе језика, мизогини дискурс, ствара значења у опсегу од сасвим специфичних облика ненаклоности, мржње, одбојности и неповерења према женама до њиховог обожавања. Анализом оваквог дискурса и његовог функционисања, али у оквиру поетског дискурса који сам по себи представља специфичну употребу језика, покушава се расветлити поетички хоризонт Новице Тадића и успоставити веза са амбивалентношћу као његовом доминантном цртом, а која лежи и у основи мизогиније. Разматрањем употребе језичког материјала у приказивању женског, указује се на широк спектар песничких слика: од унижавања жене, па све до обожавања женског принципа онда када се прелази на подручје сакралног и када он бива оваплоћен у лику Богородице као субјектове личне спаситељке. Циљ овог истраживања је да кроз присутне елементе мизогиног дискурса у поетском дискурсу Новице Тадића открије семантичку пуноћу ове поезије, осветли њену поетику, али и социокултурни контекст у којем настаје.

Кључне речи: дискурс, мизогинија, поезија, Новица Тадић

„Свако за себе ствара жену, а можда и две: једну курву и једну мајку.“
(Ото Вајнингер, *Дневник и писма пријатељу*)

І. Увод

Језик поезије, као и језик прозе, није аксиолошки неутралан, а њихова заједничка функција лежи у стварању и преношењу одређених вредносних судова. Колико год поезија одолевала миметичности, она није потпуно ослобођена комплексних референци на постојећу социокултурну стварност. „Кула од слоноваче“ није разбијена другачијим певањем, већ пре свега другачијим тумачењем поезије, у којем она није одвојена од ширег контекста, друштвено-историјски одредљивих просторних и временских координата, поетичког окру-

¹ Рад је урађен у оквиру пројекта 178018: *Друштвене кризе и савремена српска књижевност и култура: национални, регионални, европски и глобални оквир*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

жења, као ни од низа пратећих идеолошких и културолошких момената, што их је песник могао унети директно или пак тенденциозним одсуством.

Задатак овог рада је да опише функцију посебне врсте употребе језика, песничког језика који носи мизогини импулс, у оквиру целокупног поетског опуса Новице Тадића. То се опет чини у циљу сагледавања оваквог песничког дискурса као реализовања одређених поетичких интенција самог аутора. Како би се на прави начин проблем могао сагледати, најпре је неопходно указати на то са којим значењем ће се термин дискурс користити, потом расветлити поимање поезије као дискурса, да би се на крају упутило на појам мизогиног дискурса и показало његово функционисање у Тадићевој поезији и поетици.

2. Дискурс, поетски дискурс и мизогини (поетски) дискурс

Појам дискурса није једнозначно одређен и фигурира са више значења: од структуралистичког десосировског, преко функционалистичког схватања дискурса као језика у употреби, до постструктуралистичког и конструктивистичког које дискурс сагледава као део процеса стварања значења, на шта се надовезује Фукоово поимање дискурса у оквиру језичких пракси које су производ моћи, што додатно упућује да је наше сазнавање стварности конструисано кроз дискурс, тј. да се кроз дискурс и субјект конституише.

Под овим појмом ћемо овде подразумевати систем исказа повезаних заједничким значењем и вредностима (Coates, 2004: 216). Дискурс тако одређујемо као интересубјективни феномен, имајући у виду прагматичну функцију језика и комуникациони процес, односно језик у употреби. Оваква дефиниција упућује да је појам дискурса веома близак десосировском појму *la parole* (Харпањ, Гвозден, 2011: 88).

Будући да су одређени вредносном компонентом и одговарајућим системом значења, аксиолошки неутрални дискурси не постоје. Али дискурс не означава само преношење одређеног значења, већ и саму семиозу, односно стварање значења, а те процесе проучава анализа дискурса.² У синтаксичком смислу, битно је нагласити да се појам дискурса може односити како на надреченичне структуре, тако и на појединачне речи, зато што он увек рачуна на постојећи контекст који усмерава и профилише потребно значење, прецизирајући семантичко жариште и за појединачне лексеме. Свака реч функционише као посебан знак који и самостално може преносити одређен систем вреднос-

² Дискурс анализа проучава веће јединице од реченице, и то у некој конкретној реализацији, међу стварним говорницима у некој конкретној ситуацији, обједињујући и вербални и невербални потенцијал (Savić, 1993: 16). Како дискурси представљају различите видове испољавања социјалне и идеолошке употребе језика, предмет су интердисциплинарног проучавања које обухвата лингвистичку и социјалну сферу истраживања. Анализа дискурса се поред језика бави и друштвеним животом, и уз дескрипцију језичких феномена настоји да да критику друштва, па чак и да у одређеним случајевима ангажовано делује. Она трага за идеолошким оквиром језичких избора говорника, чиме се могу разобличити односи моћи у друштву.

ти, јер га је управо тај систем учинио посебним знаком и одредио и његову прагматичку функцију у датом контексту.

Језик поезије је такође потребно схватити као дискурс, односно, као тип говора који је одређен идеологијом и у функцији је произвођења спектра значења која припадају различитим областима сазнања. Поезија, дакле, није изолована од друштвеног и културног контекста. Међутим, језик поезије, као и језик књижевности уопште, представљајући другостепени моделативни систем, на посебан начин врши стварање значења, остварујући своју специфичност кроз кршења утврђених језичких норми.

Ентони Истхоуп у својој књизи *Поезија као дискурс*, управо настоји да покаже да поезију морамо сматрати дискурсом. Она је, наиме, специфичан облик идеолошке праксе, одређен својом релативном аутономношћу. Са једне стране, поезија има одређену самосталност, потврђену властитим правилима, али истовремено, она увек представља поетски дискурс и друштвену формацију историјски одређену. Поетски дискурс је тако производ идеолошки детерминисане историје и истовремено је и лингвистички и идеолошки одређен, а уз све то и субјективно јер је и субјективност карактеристика сваког дискурса (2003: 21, 36).³ Америчка модерна књижевна критика је пак настојала да раздвоји дискурс поезије од дискурса прозе, како би направила разлику међу жанровима (Харпањ, Гвозден, 2011: 88).

На крају је још потребно поменути шта би требало подразумевати под мизогиним дискурсом. То би примарно могао бити тип дискурса који је заснован на формирању и преношењу скупа идеја које изражавају некакав облик мржње према женама, одбојности и неповерења, као и низа предрасуда о женској природи. Мизогинија (грч. *miséō* – мрзети и *γυν* □ □ жена) функционише као систем веровања и идеологија, карактеристичан за патријархална друштва у којима доминирају мушкарци. Али, наизглед парадоксално, мизогинија јача баш у тренуцима кризе мушких идентитета и улога, дакле када је патријархални систем уздрман, отуд је њена функција да тај уздрмани систем врати у равнотежу. Она је заправо средство борбе против женске надмоћи и доминације, које код мушкараца постају извор страха.

Међутим, и овај појам, као и сви појмови који су дуго у употреби, јесте подложен редефинисању. Значење самог термина је проширено, тако да он не обухвата само организовано и институционализовано непријатељство и насиље према женама, већ и сасвим посебну фаворизацију и подржавање жена. Питање је, дакле, колико мизогинија данас чува од примарног значења – „мржње према женама“, како на колективном, тако и на индивидуалном плану. Мизогинија заправо подразумева амбивалентан однос према женама, изражен

³ „Poetry would be a specific instance of ideological practice, defined by its relative autonomy. On one side poetry is a distinct and concrete practice with its own indpendance, confirming to its own laws and effects, an order formed by the 'monuments' among themselves. On the other, at the same time, poetry is always a poetic discourse, part of social formation defined historically. [...] Poetic discourse is the product od the history ideologically determined. Discourse is determinated linguistically and at the same time ideologically. But also determined subjectively. Subjectivity is integral to all discourse and there cannot be discourse apart from subjectivitu.“ (Easthope, 2003: 21, 36).

кроз две крајности, које истовремено обухватају и љубав и мржњу према жени као Другој (Blagojević, 2005: 15). Дакле, поред негативних, она обухвата и позитивне митове и стереотипе о жени, али је битно да су и једни и други у функцији одржавања патријархата (Blagojević, 2005: 18).

Мизогинија представља део друштвене и дискурзивне реалности и не искључује ниједан тип дискурса, тако да се сасвим легитимно може пронаћи и у поетском дискурсу, као што ћемо то видети на примеру Тадићеве поезије, са циљем да утврдимо разлог њеног појављивања и могућност поетичког оправдања.

3. Мизогинија као пример поетичке амбивалентности

Проблем мизогиније и начин појављивања мизогиног дискурса у Тадићевом песничком опусу потребно је сагледати у оквиру основних поетичких принципа, односно довести у везу са амбивалентношћу као примарним поетичким начелом Тадићеве поезије, којим се уистину и може објаснити начин чувања кохерентности овог песничког опуса.

Тадићев песнички универзум обележен је присуством страха и зебње од егзистенцијалног зла овог света, што је представљено кроз песничке слике које црпе и преобликују материјал из различитих видова приказивања оностраног у фолклорној, хришћанској, али и широкој европској и светској уметничкој и културној баштини. Тадићев „бестијаријум“ састављен је од многобројних опседајућих бића која се појављују у мушком, женском и средњем роду. Овом приликом нас занимају они примери који сведоче о егзистенцијалној угрожености лирског субјекта од најразличитих бића женског рода попут (*огњене*) *кокоши*, *кокошуше*, *кучке*, *свраке*, *совуљаге*, *ваши*, *камењарке*, *овце шугаве*, *медузе*, *пијавице*, *белоушке* итд. Видимо најпре да постоји велики број реметећих женских облика који су метафоричко-симболички представљени кроз слике различитих животиња, чија су значења у директној вези са значењима која припадају фолклорном наслеђу. Из народне традиције такође потиче могућност појављивања жене као бића које је у директном додиру са оностраном реалношћу, јер постоји веома јасна представа да жене могу комуницирати са демонима (Radulović, 2000: 172).

Иако се може претварати из жртве у целата и обрнуто (Стојановић Пантовић, 2009: 72), иако може припадати и овом и оном свету, дејство жене усмерено ка лирском субјекту мушког рода, увек је угрожавајуће и припада активном принципу зла доминантном у читавом опусу. Посебно се може уочити да тако описана женска бића имају изразито негативно дејство на песничко стваралаштво:

„по поду свуда
бацила је измете
пљувачку пролила
по мом рукопису“

(„Сврака моја“; Тадић, 2012: I, 202).

Истицањем припадности овог женског бића лирском субјекту – *сврака моја* – „чека ме моја птица // коју јетром храним“ („Сврака моја“; Тадић, 2012: I, 202), већ се наговештава амбивалентни однос према женама, који ће постати део читавог система односно концепта амбивалентности као једне од главних особина Тадићеве поетике, а која је исказана кроз двоструко третирање сваке грађе, односно назименичну или истовремену афирмацију и негацију.

Жена се на више места јавља као неко ко управља песничким стварањем.⁴ Она је приказана како делује споља, али су те слике само рефлекс унутрашњег стања лирског субјекта који није у сагласју са својим женским принципом:

„Жена непозната
и мрмља благо
моје тихове
уморне и засићене“
(„Дадилја“; Тадић, 2012: I, 151).

„Она, ево
мој кућни капут облачи
и на постељу ми
као за радни сто седа“
(„Послепоноћна“; Тадић, 2012: I, 186).

Да је жена, као и сваки облик женског, везана за онострано и то на начин како се то представља још у фолклорној традицији, показују и реминисценције на њу кроз употребу одређеног скупа глагола: *зајахати* – „луда станодавка столицу је зајахала“ („Луда станодавка“; Тадић, 2012: II, 13), *сиктати*, *кикотати се*, *гунђати*, *палацати*, *облизнути се*, *крештати* итд.

Слика жене такође може бити у потпуности демонизирана кроз гротескно моделовање:

„Кад се само насмеши
На образима јој се две рупице створе
А у рупицама по два
Сјајна оштра зубића“
(„Лепа Луција“; Тадић, 2012: I, 213),

а морамо имати у виду и њену способност трансформације, могућност перманентне промене облика, као главну особину демонског, због чега она, жена-демон, односно „ђаво-жена“ („Пред вратима, сан“; Тадић, 2012: III, 125) бива именована као Свеколика („Свеколика“; Тадић, 2013: I, 65–67).

Поред лексема са евидентним пејоративним значењем – на пример имене *девојчура* или придева *језичава* који директно призива стереотип о женској цангризавости и склоности ка брбљању, јер жена је и иначе у Тадићевој поезији представљена као језичара која рачвастим језиком палаца, „брбља јаловину“, односно, ствара „гоблен-брбљарију“ („Језичара“; Тадић, 2012: III, 9)

⁴ Женски облици могу контролисати стваралачку активност, али ту пре свега видимо иронијско поигравање са улогом музе, о чему ће бити речи у даљем току рада.

или „топлу барицу трача“ □ песник врло често користи и деминутиве у инверзној иронијској функцији:

„Није ми жао торбице
од коже крокодилске
већ ми је жао женице

црвенокосе моје најдраже
коју сам носио у торбици
од крокодилске коже најскупље“

(„На повратку из ноћног клуба“; Тадић, 2012: I, 189).

Жена је у мизогином духу сведена на ниво женке, често необуздане – „разјарена женка“ („Сумрак“; Тадић, 2012: I, 53). Она је означена посебним неологизмом, аутентичном полусложеницом – *кристал-женка* („Леденица“; Тадић, 2012: I, 200) – што упућује на један од аспекта мизогиног односа и сугерише одсуство могућности емотивног улагања лирског субјекта, додатно потврђено перцепцијом жене као „хладне драгане“. Жена као женка једино је везана за задовољење сексуалних нагона. Овом корпусу песничких слика припадају и други полусложенички поетизми настали на иронијској оштрици, попут *цурица-цуцлица*, *цурица-лептирица* и *сапутница-љубавница*. Али овакав облик мизогиније који означава непривађање жене и негирање емоционално-афирмативног односа према њој, одјек је несавладане властите сексуалности, што свакако треба шире сагледати у контексту кризе мушких улога и маскулног идентитета.

Једна од основних карактеристика Тадићеве поезије јесте стварање инверзне слике света у којој место трансцендентног није укинато, али уместо њега долази елемент који припада потпуно супротном принципу. Инверзно оваплоћење фигуре Бога Оца често бива приказано у женском облику. То може бити *фризерка*, али, подвући ћемо, никако и *фризер*, јер опозиција мора бити потпуна. Иако хришћански Бог није одређен ни у једном полном модалитету (Roznanić, 2000: 205), патријархална концепција тумачења религиозног, Бога иначе представља као мушкарца:

„Ако је Бог мртав, ако је
У повор пао, на његово

Празно престоље поставимо одмах
Фризерку која савршено прави фризуру.“
(„У фризерском салону“; Тадић, 2012: I, 212).

Сличан мотив проналазимо у песми „Ти си свештеница“ (Тадић, 2012: Оставштина, 124) и у песми „Љуске“ (Тадић, 2012: Оставштина, 12):

„Ето, не пођох за Владиком,
већ за тобом љубазном,
и свиленом, и опаком.“

Или у песми „Кокотуша“ (Тадић, I, 183):

„Наша је света мајка
Наша је нова богиња
Усред селца селцета
Пламене кресте кокотуша“.

Сродна мотивска структура се може пронаћи и у песми „Аветима ја на-девам имена“ (Тадић, 2012: IV, 155) где *Ћубаста*, *Кривоуста* и *Кљуната* сачињавају сада „проклето“ тројство, односно један „страшан *Лик*“. Њему се може придодати још једно иронизовано женско тројство, сачињено од *Полуције*, *Хистерије* и *Делирије*.

У „Јутарњој песми“ (Тадић, 2012: II, 169–170), на пример, уместо да долазак зазиване музе инспирише, „надахнуће“ инверзно долази од *Хистерије*:

„А жена што у жутој хаљини најзад долија
Нек буде општа муза, Хистерија.“

Амбивалентност међу половима и компликован однос према женама, Бојана Стојановић Пантовић уочава разматрајући рефлексе експресионистичког наслеђа у Тадићевој поезији, у оквиру којег се и може уочити експресионистички доживљај љубави и сексуалности, преплетен са осећањима страве, тескобе и злочина, након којег катарза изостаје и долази до спознаје ограничења људске егзистенције (2009: 71, 72). Управо у песми „Госпођа Полуција“ (Тадић, 2012: II, 226) се тако јавља иронично-гротескно деконструисани романтични мотив идеалне драге (Стојановић Пантовић, 2009: 73) који, како је то већ поменуто, учествује у општем концепту иронизације и дисквалификације женског.

Жена је на много места представљена стереотипно, у духу још увек актуелног патријархалног модела жене домаћице, али заправо „Господарице која послује“, а притом је досадна и џангризава:

„Наспело јој да ми паметује.
Она па она, и нико други.
Она па она и триста чуда.“
(„Диптих о познаници“, Тадић, 2012: I, 277).

Називајући је Господарицом, он истовремено исказује своју немоћ и свој мизогини страх од њене доминације. У складу са таквим концептом, жена је увек лишена продуктивности, а њена егзистенција је одређена примитивнијим облицима понашања, где се посебно инсистира на везаности за материјалне вредности. Таква је „жена лопта“ која израста у веома сугестивну поетску слику:

„У годинама је када се не мисли на потомство
већ на путовање и
када се у џепове свилене са свих страна
иметак сабира крвав

Путоваће Земљом и махати усхићеним ручицама
хоће богами хоће
само што није кренула звер“
(„Жена лопта“; Тадић, 2012: II, 80).

Сродан мотивски комплекс проналазимо и на другом месту:

„Музеш га месечно, методично,
на чаршаву, на тепиху, у новчаник“
(„Станар“; Тадић, 2012: II, 181),

где се жаргонским изразом „мусти“, лексичким избором прецизно сугерише семантички систем савременог мизогиног комплекса. Тадић уме функционално да користи жаргонске изразе, знајући управо да је савремени жаргон веома оптерећен мизогиним комплексом, а да управо он на најбољи начин упућује на односе у друштву (Antonijević, 2000: 89).

Женски лирски субјект у песми „Коректорка“ (Тадић, 2012: III, 93), секс види као основу свега, што се, наравно, може довести у интертекстовну везу са максимум јунака Милоша Црњанског у *Роману о Лондону*, па је отуда једина ствар о којој брине, док прегледа песнички рукопис, да ли је аутор ожењен, чиме у први план избија још једна мизогина стереотипна представа о женама. Оно што у овој песми мизогинију појачава је одабир женског рода за лирски субјект. Мизогинија је тако учињена и основном женске перспективе. Жена није способна ни за шта друго осим да реферише прозаичне дневне активности: „Вратила сам се са посла, јела, читала новине и баш кад си ти телефонирао мало сам задремала.“ („Вратила сам се са посла“; Тадић, 2012: III, 115), будући да у њој није ништа друго до „празно звоно“ („Жена која седи“; Тадић, 2012: II, 206). Зато је женски вокабулар одређен песничком сликом „пудер-речи“ („Диптих о познаници“; Тадић, 2012: I, 277–278), чиме се жели упутити на то да жене изговарају бесмислице, речи које се претварају у прах и нестају јер су без значаја, односно да не постоји разлог због којег би њихов говор требало узимати озбиљно. Овом полусложеницом, још јединим успелим Тадићевим неологизмом који је у функцији аутоматске интелектуалне дискредитације жена и њиховог третирања као слабомислећих бића, сугерисана је слика жене као интелектуално инфериорније, али са друге стране потпуно веште у прагматичном животу. Лирски субјект сведочи: „Лепо си ме убедила да те сматрам својином.“ („Однекуд“; Тадић, 2012: III, 164), чиме се још једном постојање комплекса било какве кривице и урушавања етичког концепта и система вредности преноси са мушкарца на жену, односно он се у ствари и преноси наведеним исказом мушког лирског субјекта.

Приметно је да сваки Тадићев лирски субјект који је исказан у женском роду, попут оног у песмама „Тирада модне креаторке“ (Тадић, 2012: III, 217), „Запањена“ (Тадић, 2012: IV, 136), „На сајму књига“ (Тадић, 2012: III, 212), „Борхес је одустајао“ (Тадић, 2012: III, 77) и „Гошћа“ (Тадић, 2012: III, 82), представља жену у складу са постављеним мизогиним стереотипима. Врло занимљиво је да су све ове песме са великом дозом наративности и миметич-

ности, у веристичком духу, чиме се удаљавају од Тадићевих неосимболистичких, метафизичких и херметичних слика које се могу наћи у песмама са лирским субјектом у мушком роду, чиме је опозиција између мушког и женског још тенденциозније учвршћена, а афирмисани стереотип још јаче подвучен.

Како мизогини однос обухвата амбивалентност према жени, истовремено привлачење и одбијање, он подразумева поларност изражену и кроз социјалну и кроз религиозну амбиваленцију (Radulović, 2000: 185). Жена је са једне стране сексуални објекат, у подређеном положају, без формалне моћи, и као таква она је нечиста, грешна и опасна. На другој страни је мајка као асексуални објекат. Она је у повлашћеном положају и поседује неформалну моћ. Чиста је, у опасности и безгрешна.⁵ Јер мизогини однос заправо не искључује ни привидно, а ни стварно, подржавање жена, дивљење према женама, а ни њихово обожавање. Оно се управо и јавља као супротан пол овог проблематичног амбивалентног односа. Поред негативних стереотипа, какви су они оличени у џангризавим, пакосним и злим женама, постоје и позитивни стереотипи као и позитивни митови. Сви они су везани за величање материнства и жене као мајке, према којој се осим љубави и привржености може осећати и страхопоштовање, па и чист страх, из којег неретко израста други пол мизогиније означен мржњом, чиме се круг мизогиније затвара.⁶ Сви ови стереотипи и митови, како позитивни тако и негативни, имају функцију одржавања патријархата и повлашћене позиције мушког принципа, односно доприносе очувању мушке доминације, али и извесног реда и поретка који је прати.

Као пример овог другог пола мизогиније, обожавања женског принципа, у Тадићевој поезији наилазимо на молитвено обраћање Богородици: „[...]Мајчице Богородице, // камен у мојим грудима прошапта Твоје Име“ („Два записа“; Тадић, 2012: III, 157), као и у песми „Диптих“: „Дођи да с мене камен одвалиш. // Дођи што пре. Дођи, Милостива. // Похитај овамо, у помоћ притеци.“ (Тадић, 2012: III, 180). Или на још једном месту:

„Полако ћу прећи у гомилицу земље,
ако ми не притекнеш у помоћ,
Брза Помоћнице, Мајко Богородице.“
(Без наслова; Тадић, 2012: Оставштина, 144).

Богородица је једини пример апсолутне чистоте и симбол идеалног материнства, те отуда и извор жељене заштите и једине могуће утехе. Из андроцентристичке позиције, која је карактеристична за православну и хришћанску религију уопште (Roznanić, 2000: 206), проистиче и потреба за поновним, библијским, стварањем жене – „Како да те од ребра створим, и подигнем.“ („Однекуд“; Тадић, 2012: III, 164) – којој би била пружена „нова шанса“.

⁵ Идеални модел жене је заправо нужно амбивалентан и из мушке перспективе он може бити спој три вида женскости: Хестије – девице, Хере – супруге и Деметре – мајке (Radulović, 2000: 184).

⁶ У питању је институционализовано материнство, оно које је остварено у браку, а не материнство као такво (Jogan, 1998: 369), зато што је у основи овакве фетишизације неопходно сачувати патријархални концепт породице.

Мизогинија је у Тадићевој поезији део једног великог мизогиног комплекса који одолева свим временима и који представља једну од општих одлика савремене цивилизације. Било да говоримо о Пандори из античке или о Еви из јудео-хришћанске цивилизације, као грешницама зауженим за доношење зла, њима мора бити супротстављена безгрешна жена. У овом случају је то Богородица, која постаје други пол мизогиног комплекса.

Поезију Новице Тадића, дакле, карактеришу обе крајности □ и филогинија изражена кроз обожавање богиња и светица, и гинофобија као страх од женског тела као извора могућег онечишћења, и много шире, страх од било каквог женског присуства или деловања. Мизогинија, како је поменуто, није само мржња према женама, већ и неспособност да се Другост воли, тј. потпуно заокружени нарцистички фантазам о самодовољности (Blagojević, 2000: 52), али у њеној основи је институционално подржан страх који мушкарци имају од женске надмоћи и супериорности (Blagojević, 2005: 24). Отуда у Тадићевој поезији нема љубавне песме. Могућност за постојање емотивног инвестирања је у потпуности укинута. Па чак и када лирски субјект бива изражен женским родом, он садржи мизогину перспективу, одражени мушки глас, чиме се женски принцип деконструираше изнутра.

После ових примера и њихове анализе, потребно је вратити се првобитном питању: откуда мизогинија у Тадићевој поезији и на који начин се она уклапа у главне поетичке особине овог песништва?

Најпре због саме поменуте амбивалентности која јесте Тадићев кључни поетички принцип, односно карактеристичан начин третирања тематско-мотивске грађе, у контексту преиспитивања вредносних система.

Са друге стране, мизогинија представља витални термин који се константно регенерише и у посткомунистичком свету шири своје значење тиме што почиње да делује као покушај успостављања било каквог континуитета, односно као реакција на постојећи дисконтинуитет, јер „матрица мржње према женама истрајава као стабилан друштвени образац унутар једне културе“ (Blagojević, 2000: 33). Поезија Новице Тадића управо сведочи о постојању одређених дисконтинуитета, изокретања вредносних система, религиозног и патријархалног концепта. Иако постоји много стихова који упућују на урушавање тих система, истовремено се јављају покушаји да се изгубљени системи регенеришу на нивоу индивидуалног субјективитета. То се најбоље може уочити у стиховима у којима се покушава формирати веза са византијском и ранохришћанском књижевношћу, као видом поновног успостављања реда, континуитета и поретка, који би субјекту могао помоћи на путу ослобађања од егзистенцијалног страха (Младеновић, 2013: 241). Појава мизогиније је тако један аспект ревитализације традиције, која се јавља као последица комплексне носталгије за некаквом врстом патријархалног реда (Blagojević, 2000: 33) и као покушај успостављања стабилне основе за реконституцију субјективитета угроженог искушењима егзистенцијалне тескобе.

4. Закључак

Мизогини дискурс као посебна врста дискурса чија је примарна вредносна компонента усмерена ка изражавању различитих облика мржње, али шире једног комплексног амбивалентног односа према женама, овде је посматран у корелацији са другом посебном врстом дискурса који смо означили као поетски. Полазећи од тога да поезија представља дискурс, анализа мизогиног поетског дискурса, као сасвим особеног облика употребе језика, чињена је са намером да се уочи његово функционисање у оквиру поетике Новице Тадића.

Уколико мизогинију одредимо као амбивалентни однос према женама, можемо приметити да је амбивалентност мизогиног дискурса део свеопштег поетичког принципа амбивалентности, који се у Тадићевој поезији може сагледавати на различитим нивоима.

И поред деконструктивистичких тежњи које се могу приметити у великом броју песничких слика, које су снажно обележиле појављивање Тадићеве поезије, проналазимо маркере сталне притајене носталгије за одређеним патријархалним редом, те се отуда јављају покушаји ревитализације традиције и повратка раније успостављеним, а касније изгубљеним моделима. Вредносне инверзије које су снагом ауторове песничке имагинације обележиле најупечатљивије Тадићеве стихове, нису заувек потиснуле концепт чијим су изокретањем и настале. Отуда је у његовој поезији, нарочито у последњим збиркама, и присутно враћање изворним принципима православног богословља, кроз обрасце исихастичког тиховања и мољења, иако је у првим збиркама у потпуности проблематизован религиозни концепт, а фигура Бога Оца подвргнута вредносној инверзији.

Упркос сложеном путу очувања континуитета са традицијом, тежња да се тај континуитет поново успостави латентно постоји, па се и мизогини дискурс може сматрати само једним од таквих покушаја, у контексту повратка пољубљеног патријархалног система вредности, због чега и представља изданак и део доминантног владајућег дискурса. Поезија се, још једном, не може посматрати изоловано од ширег контекста у којем настаје, јер се у њему налазе објашњења за многе поетичке изборе и поступке.

Литература

- Antonijević, D. (2000). Kako shvatiti ženski pol: žargonski izrazi o ženi. U *Mapiranje mizoginije u Srbiji: diskursi i prakse*, M. Blagojević (ur.), 89□95. Beograd: Ažin.
- Blagojević, M. (2000). Mizoginija: nevidljivi uzroci, bolne posledice. U *Mapiranje mizoginije u Srbiji: diskursi i prakse*, M. Blagojević (ur.), 31□55. Beograd: Ažin.
- Blagojević, M. (2005). Uvod: Mizoginija kao jedna moguća paradigma. U *Mapiranje mizoginije u Srbiji: diskursi i prakse (drugi tom)*, M. Blagojević (ur.), 15□19. Beograd: Ažin.
- Easthope, A. (2003). *Poetry as Discourse*. London: Routledge.
- Jogan, M. (1988). Patrijarhalnost, mizoginija i religija. *Sociologija*, 3, 2/3, 363□377.

- Младеновић, Ј. (2013). *Дар суза и поетика плача у поезији Новице Тадића. У Византија у (српској) књижевности и култури од средњег до двадесет и првог века*, Д. Бошковић (ур.), 227□243. Крагујевац: ФИЛУМ.
- Poznanić, В. (2000). *Žena u pravoslavlju. U Mapiranje mizoginije u Srbiji: diskursi i prakse*, М. Благојевић (ур.), 205□215. Београд: Аџин.
- Radulović, L. (2000). *Nečista i neformalno moćna: sakralni aspekti ambivalentnog odnosa prema ženi u tradicijskoj kulturi Srba. U Mapiranje mizoginije u Srbiji: diskursi i prakse*, М. Благојевић (ур.), 169□191. Београд: Аџин
- Savić, S. (1993). *Analiza diskursa*. Нови Сад: Филозофски факултет.
- Стојановић Пантовић, Б. (2009). *Актуелност експресионистичке естетике у поезији Новице Тадића. У Новица Тадић, песник*, Д. Хамовић (ур.), 67□75. Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани“.
- Тадић, Н. (2012). *Сабране песме I–IV и Оставитина*. Подгорица: Матица српска □ Друштво чланова у Црној Гори.
- Харпањ, М. и В. Гвозден. (2011). *Дискурс. У Прегледни речник компаративистичке терминологије у књижевности и култури*, 87□90. Нови Сад: Академска књига.
- Coates, J. (2004). *Women, Men and Language*. London: Longman.

Jelena S. Mladenović

THE PROBLEM OF MISOGYNIC DISCOURSE IN THE POETRY OF NOVICA TADIC

Summary

The notion of discourse in this paper will be considered in relation to the system of statements connected with the same meaning and values. The misogynic discourse, as a special form of language use, creates meaning in a range from very specific forms of aversion, hatred, resentment and distrust of women to worship of the feminine principle. Through the analysis of this discourse and its functioning, but within the poetic discourse that presents a special use of the language itself, Tadic's poetic horizon will be presented and the connection will be marked with the ambivalence (simultaneous affirmation and negation) as its dominant characteristic, which lies at the basis of misogyny. Considering the use of language material in the presentation of women, a wide range of poetic images will be shown of the humiliation of women, but also those which represent adoration of the female principle, when it is transferred to the sacral area and when it is embodied in the figure of Virgin Mary as the subject's personal savior. The aim of this study is to present semantic richness of this poetry and its poetic values as well as the socio-cultural context in which it occurs, by analyzing the elements of misogynic poetic discourse of Novica Tadic.

jelena.mladenovic.1417@gmail.com